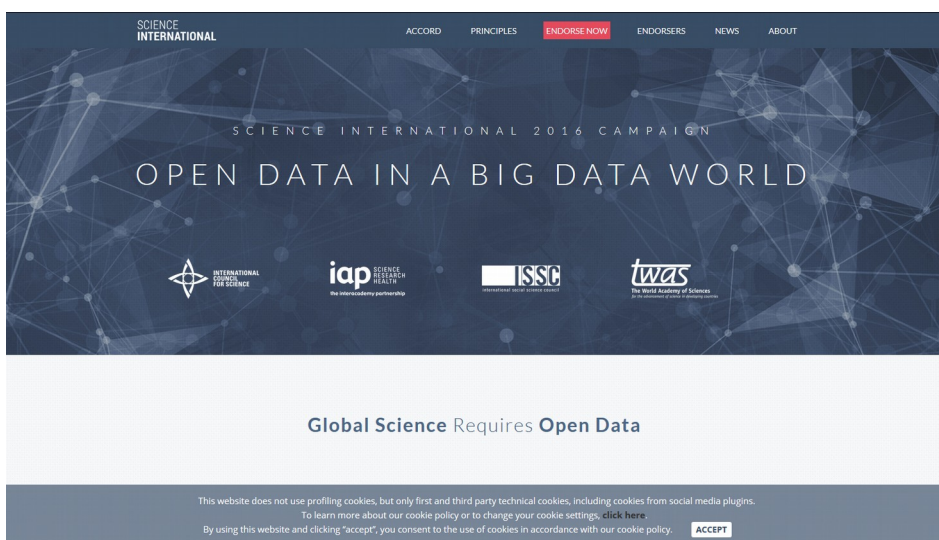

Bożena Bednarek-Michalska
Stowarzyszenie EBIB
bozena.michalska@ebib.pl

„Otwarte dane w świecie wielkich danych”. Komunikat z międzynarodowej kampanii „Science International 2016 Campaign”

Słowa kluczowe: dane badawcze, kampanie społeczne, zasady otwartego udostępniania, wyzwania nauki, nowe metody pracy naukowej

Cztery największe międzynarodowe organizacje naukowe: International Council for Science – ICSU, InterAcademy Partnership – IAP, The World Academy of Sciences – TWAS oraz International Social Science Council – ISSC) po wielu spotkaniach i debatach ogłosiły kampanię Open Data in a Big Data World <http://www.science-international.org/>¹ związaną z udostępnieniem danych badawczych. W ramach tej kampanii i porozumienia zostało określonych 12 zasad otwartego upowszechniania danych badawczych. Organizacje te podkreślają, że otwarte udostępnianie pełni kluczową rolę w postępie cywilizacyjnym i walką z zagrożeniami, jakie niesie nasza cywilizacja i globalizacja.

II. 1. Zrzut ekranowy portalu organizacji Science International

Źródło: *Science International* [online]. [Dostęp 20 listopada 2017]. Dostępny w: <http://www.science-international.org/>.

1 Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 20.10.2017 r.

Skład grupy roboczej opracowującej zasady i dokumenty:

1. Geoffrey Boulton, Regius Professor of Geology Emeritus in the University of Edinburgh and President of the Committee on Data for Science and Technology. Working Group Chair.
2. Dr. Dominique Babini, Coordinator of the Latin American Council of Social Sciences Open Access Program (ISSC representative).
3. Dr. Simon Hodson, Executive Director of the Committee on Data for Science and Technology (ICSU representative).
4. Dr. Jianhui LI, Assistant Director General of the Computer Network Information Centre, Chinese Academy of Sciences (IAP representative).
5. Professor Tshilidzi Marwala, Deputy Vice Chancellor for Research, University of Johannesburg (TWAS representative).
6. Professor Maria G. N. Musoke, University Librarian of Makerere University, Uganda, and Professor of Information Sciences (IAP representative).
7. Dr. Paul F. Uhlir, Scholar, US National Academy of Sciences, and Consultant, Data Policy and Management (IAP representative).
8. Professor Sally Wyatt, Professor of Digital Cultures in Development, Maastricht University, & Programme Leader of the eHumanities Group, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (ISSC representative).

Dwanaście zasad, jakimi powinniśmy się kierować według tych organizacji przy produkowaniu i upowszechnianiu danych badawczych, brzmi następująco:

I. Naukowcy finansowani ze środków publicznych mają obowiązek działać na rzecz dobra publicznego poprzez tworzenie i przekazywanie nowej wiedzy, której nieodłączną częścią są dane. Powinni oni takie dane udostępniać innym jak najprędzej po ich wytworzeniu i w taki sposób, aby mogły być ponownie wykorzystywane, także do nowych celów.

II. Dane, na podstawie których publikowane są twierdzenia naukowe, powinny być na bieżąco udostępniane publicznie, w formie inteligentnie otwartej. Umożliwi to rygorystyczną weryfikację rozumowania prowadzącego od danych do twierdzeń naukowych, a także pozwoli na zbadanie powtarzalności przywołanych eksperymentów i obserwacji.

Na ile jest to możliwe, dane powinny być przechowywane w godnych zaufania i dobrze zarządzanych repozytoriach, bez zbędnych barier dostępu.

III. Instytucje badawcze i uniwersytety mają obowiązek tworzyć warunki korzystne dla otwartych danych. Obejmuje to zapewnienie szkoleń w dziedzinie zarządzania danymi oraz ich przechowywania i analizy, a także zapewnienie odpowiedniego wsparcia technicznego, w tym usług bibliotecznych związanych z zarządzaniem i przechowywaniem danych. Instytucje, które zatrudniają naukowców, i organy, które finansują badania, powinny opracować systemy motywacyjne i kryteria awansu zawodowego dla osób zaangażowanych w procesy otwartych danych. Konsensus co do takich kryteriów jest potrzebny na poziomach krajowych, a najlepiej również na szczeblu międzynarodowym, aby ułatwić rozwój pożądaných wzorców mobilności naukowców. Zgodnie z obecnym duchem

umiędzynarodowienia w nauce, uniwersytety i inne instytucje naukowe w krajach rozwiniętych powinny współpracować ze swoimi odpowiednikami w krajach rozwijających się, aby wzmacniać ich kompetencje związane z danymi.

IV. Wydawcy mają obowiązek udostępniać recenzentom dane na potrzeby procesu recenzyjnego, żądać od autorów otwartego i inteligentnego udostępniania danych z chwilą publikacji opartych na nich prac oraz wymagać prawidłowego cytowania tych danych. Wydawcy mają również obowiązek dalszego udostępniania dorobku naukowego, poprzez otwarte udostępnianie metadanych oraz przez zapewnienie otwartego dostępu dla maszynowej analizy tekstu i danych (TDM, text and data mining).

V. Agencje finansujące badania powinny uznać koszty działań na rzecz otwartych danych za nieodłączną część kosztów prowadzenia badań oraz powinny zapewniać odpowiednie środki finansowe i polityczne, aby możliwa była długoterminowa stabilność infrastruktury i repozytoriów. Ocena wpływu badań, w szczególności jeżeli jest oparta na indeksach cytowań, powinna wyraźnie uwzględniać wkład twórców danych.

VI. Stowarzyszenia zawodowe, towarzystwa naukowe i akademie powinny opracować wytyczne i polityki otwartych danych oraz promować związane z nimi korzyści w taki sposób, który odzwierciedla poznawcze normy i praktyki ich członków.

VII. Biblioteki, archiwa i repozytoria są odpowiedzialne za rozwój norm technicznych oraz za świadczenie usług dotyczących danych, tak aby dane były dostępne dla tych, którzy chcą z nich korzystać, oraz aby pozostały dostępne w dłuższej perspektywie.

Granice otwartości

VIII. Otwartość danych powinna być domyślnym punktem wyjścia w nauce finansowanej ze środków publicznych. Wyjątki powinny być ograniczone do kwestii prywatności, bezpieczeństwa, obronności i użytku komercyjnego w interesie publicznym. Proponowane wyjątki powinny być uzasadniane na poziomie indywidualnych przypadków, a nie zbiorowych wykluczeń.

Praktyki

IX. Cytowanie i źródła. Gdy badacz wykorzystuje w publikacji naukowej dane wytworzone przez innych, powinien je cytować, podając ich wytwórcę, pochodzenie oraz stały identyfikator cyfrowy.

X. Interoperacyjność. Zarówno dane badawcze, jak i metadane, dzięki którym dane można ocenić i ponownie wykorzystać, powinny cechować się jak najwyższym stopniem interoperacyjności.

X. Nieograniczony ponowny użytek. Jeżeli dane badawcze nie należą do domeny publicznej, powinny zostać przygotowane do ponownego wykorzystania poprzez dołączenie

oświadczenia o zrzeczeniu się praw lub o udzieleniu nierestrykcyjnej licencji, która wyraźnie wskazuje, że dane mogą być ponownie wykorzystywane przy zachowaniu co najwyżej wymogu podania informacji o ich wytwórcy.

XII. Powiązania. Aby jak najlepiej wykorzystać semantyczną wartość danych, otwarte dane należy, zawsze gdy to możliwe, łączyć z innymi danymi, zależnie od ich treści i kontekstu.

Skrócona polska wersja porozumienia i zasad jest dostępna na stronie: http://www.science-international.org/sites/default/files/reports/otwarte-dane-wersja-skrocona_short_pl.pdf, natomiast wersja dłuższa angielska znajduje się tu: http://www.science-international.org/sites/default/files/reports/open-data-in-big-data-world_long_en.pdf.